

fus tantam efficaciam deinde subdit, & ultimo modum quo generatio ista perficitur ponit, &c. Quarto principia liter satisfacit simul primis quaestionibus, &c.

Num ad noticiam primorum principiorum exigatur experimentum, uel sola sufficiat sensitiua interior cognitio, & qua ratione.

Circa conclusionem responsuam primae quaestioni occurrunt duo dubia simul pertractanda, propter eorum connexionem. Primum est, an ad generationem habitus principiorum praexigatur necessario experimentum, vel non, sed sufficiat cognitio sensitiua interior. Secundum est, an habitus principiorum praexigat experimentum ratione cognitionis terminorum, an ratione complexio- nis eorumdem. Ad hanc ultimam dubitationem, a qua ordiendum arbitror, quoniam ex fine sumitur ratio eorum quae sunt ad finem, Antonius Andreas in quaestione quanta primi metaphysice dicit, quod experimentum non requiritur necessario ad hoc ut fiat in nobis cognitio complexa principiorum, sed solum ad hoc quod fiat in nobis cognitio incomplexa terminorum. Secundum horum non aiter probat quam ex eo quod cognitio intellectus dependet ex sensu, ita quod phantasma factum intelligibile in actu est, id quod mouet intellectum ad cognitionem incomplexam, &c. Primum autem probat, quia intellectus ex se ipso potest conceptos terminos componere, & diuidere, & consequenter cognoscere principia, quoniam cognitio complexa principiorum ex solis terminis cum lumine intellectus agentis resultat. Unde (& in primo huius) dicitur, quod principia cognoscimus in quantum terminos cognoscimus. Sed (ut mihi videtur) opinans praedictus a veritate declinauit, dum dixit, quod ad complexam cognitionem principiorum non est necessaria experimentalis cognitio. Hoc enim contra Aristotelem & rationem videtur. Contra Aristotelem quidem, quoniam experimentum est cognitio complexa, cum sit collatio multorum particularium (ut dicitur in primo metaphysice.) Habetur enim ibi explicite quod experimentalis cognitio est cognoscere quod haec herba contulit huic morbo, & syllogismus illi, &c. ergo experimentalis cognitio complexa est, & complexae consequenter deseruit cognitioni intellectus. Unde & ibi subditur, quod ex experimentalis cognitione huius & illius herbae fit uniuersale complexum, omnis talis herba est curatiua talis morbi. Secundo quoniam Aristotele hic dicit cognitionem principiorum fieri ex sensu via inductionis, inductio autem (clarum est) quod ex particularibus complexis ad complexum tendit. Contra rationem autem, quoniam oportet ponere aliquod motuum & de terminatum intellectus ad talem complexionem faciedam. Termini autem accepti, licet si componerentur haberent ex se euidenciam, non sufficiunt tamen ad mouendum & determinandum intellectum ad hanc compositionem potius quam illam. Experiri namque continue in nobis ipsis, quod habemus diuulsum terminorum conceptus absque notitia principiorum complexorum, quae ex illorum terminorum coniunctione constat. Fateor enim me cognouisse quid aequale, quid demere, & quid remanet, deiciuisse tamen hoc principium. Si ab aequalibus aequalia demas, quae remanent sunt aequalia, & similis ratio est in aliis, oportet ergo ultra conceptus terminorum incomplexorum ponere aliquod determinatum seu motuum intellectus ad talem compositionem faciendam, tale autem motuum oportet esse sensum, quoniam ante cognitionem principiorum Aristoteles nullum motuum intellectus nouit nisi sensum, ergo necessario cognitio complexa principiorum praexigit sensitiuam experimentalem.

Ant. An primo metaphysice q. 5.

T. c. 6.

In prohemio.

Secundo.

Et confirmatur quoniam cum ex eisdem terminis variis posint fieri compositiones ut manifestum est, nisi co-

gnitio experimentalis determinet intellectum ad hanc compositionem, non erit maior ratio, quare intellectus acquirat hanc cognitionem complexam (quam vocamus principium) ex illis terminis magis, quam aliam (&c. Præterea cum particularia extra animam sint in uno extremo & uniuersalis complexio intellectus sit in altero extremo, & in huiusmodi secundum Auerroem in lib. de Sensu & sensato, & non fiat transitus de extremo ad extremum nisi per media, oportet pertransiri media antequam ad cognitionem uniuersalem perueniatur. Constat autem quod unum imo ultimum & supremum mediorum ad cognitionem complexam principiorum est cognitio experimentalis eorumdem, ergo experimentum praecedere oportet. Fatendum est igitur quod ad generationem habitus principiorum praexigitur experimentum (ratione complexae cognitionis) quoniam est proprium motuum seu determinatum intellectus ad hoc, & quoniam est medium essentialiter ordinatum ad hoc.

Sed ut clarior pateat supradictorum, & materiam huius intellectus, notandus est modus, quo Aristoteles hoc in loco putat ex sensu cognitionem generari cognitionem principiorum. hoc n. plurimum proderit. Cum vidisset Aristoteles intellectus non mouetur nisi ab intelligibili in actu, & res intelligibiles (prout sunt in particularibus sensibilibus) esse intelligibiles (in potentia valde remota) eo quod plurimum materialitatis habeant, posuit ipsas res intelligibiles deferri primo ad sensum, ut in eis posite sine materia magis appropinquent ad hoc, quod fiant intelligibiles a quo deinde quoniam in sensibus exterioribus & cōpositis multas habent conditiones materiales posuit eas poni in cogitativa, ut spiritualesiores sint & magis proxima intelligibilitati, & quoniam simplex cogitativa operatio non sufficit uniuersaliter ad hoc ut res per eam cognita sit tante spiritualitatis, ut possit actione intellectus agentis fieri actu intelligibilis posuit frequentem conuersionem & operationem cogitativa circa eadem rem. disponere rem illam ut cogitatum, ad hoc ut proxima sit intelligibilitati in actu, & habilis sit ut ea transferat intellectus agens in ordinem intelligibilem in actu. Habent autem uim taliter disponendi huiusmodi actus frequentati pro qua tu habent uim collectiuam, & adunatiam particularem in vnum quasi uniuersalem, quod est obiectum experientiae talis habitus qui ex frequentia talium actuum generatur, cum enim terminus ultimus istius processus sit cognitio vere uniuersalis, consentaneum est, ut id, quod ultimum medium & simillimum terminum est, fit quasi uniuersale (quod uniuersale confusum possumus appellare.) Sic autem res disposita & reducta ad tantam spiritualitatem, operatio intellectus agentis fit vere uniuersalis, & intelligibilis in actu, & mouet consequenter intellectum possibilem ad sui cognitionem &c. hic est modus ab Aristotele hic positus &c. ut patet. Tum ex eo quod dicit quod ex experimentalis cognitione fit cognitio uniuersalis, constat enim experimentum ex frequentibus memoriis fieri ut in textu dicitur. Tum ex eo quod uniuersalem cognitionem quiescentem in anima fieri addit, non enim est dubium, quod de quiete a varietate inuenta in particularibus loquatur, ad quam omnimodam quietem rei cognite non potest ex particularibus tumultibus venire immediate, sed mediante experimentalis cognitione in qua res a varietate plurimum recepit, & iam quasi quiescens est per priuationem exteriorum mutationum. Tum ex eo quod comparat rem semel phantasiatam uni pugili, qui principium pugnae esse non potest, rem autem frequenter cogitatum in diuersis &c. multitudini, quae principium pugnae est. Tum ex eo quod ad declarandum quo modo ex sensitiua cognitione fit cognitio uniuersalis principiorum explicite assumit, quod sensus cognoscit quodammodo uniuersale &c. Tum quoniam per modum inductionis cognitionem uniuersalem ex sensu veri aserit. Dicendum est ergo ad primum dubium, quod

Inde sensu & sensato

Nota modum hunc singularem quoniam in nobis principiorum notitia gignatur.